

Gajdó Tamás A MASAMÓD LAPJA – VAGY A GRÓFKISASSZONYÉ?

A Színházi Életről

A huszadik század első felének színháza eltűnt a süllyesztőben. Ami megmaradt belőle azt egy színes, gazdagon illusztrált, színvonalas írásokkal megtöltött, érdekes (sőt szenzációs!) cikkeket tartalmazó kisalakú hetilapban találjuk – mondhatnánk kis túlzással. De az is igaz, hogy, ami nincs benne a Színházi Életben, annak örökre nyoma veszett.

Egy korszakot, egy színházi univerzumot, életstílust, szellemiség reprezentál az 1912. december 1-től 1938. november 19-ig megjelenő lap, melynek története egy kicsit korábban kezdődött.

A Színházi Élet bemutatásakor fel kell idézni a sikertörténet első állomását: két ismeretlen kolozsvári fiatalember: Incze Sándor és Harsányi Zsolt Budapestre érkezett szerencsét próbálni, s régi vágyukat megvalósítva színházi lap kiadásába fogtak.

Incze Sándor már gyerekkorában eljegyezte magát a színházzal, de mivel tehetsége se a színészethez, se a dráma-írásához nem volt, kitalált magának egy új műfajt: a színházi újságírást és szerkesztést. Emlékezéseiben, melyek 1987-ben *Színházi életeim* címmel Ábel Péter kiadásában jelentek meg, elmesélte első lapja, a még Kolozsvárott alapított Színházi Újság születését. Incze a Gombos nyomda tulajdonosának egyszerűen bejelentette, hogy lapot alapít. „Olyat, amely a kolozsvári színház egész heti színlapját és műsorát tartalmazza. A fő vonzerő, hogy mindezt 10 fillérért adom, amikor az előadások előtt odabenn árusított napi színlap ára: 20 fillér! Úgy látszik kellően meggyőző lehettem, mert a nyomdász vállalta, hogy hitelben kinyomja a lapot. Sorsom ezzel eldőlt. Laptulajdonos és főszerkesztő lettem. Kezet szorítottunk, mint üzletemberekhez illik, és gőzerővel nekiláttam a munkának. Tizenkilenc esztendőm lendületével tüstént megkerestem a veteránnak számító (azaz 21 éves) Harsányi Zsoltot (a későbbi neves életrajzregény-író), aki a világ leggyorsabb újságírója volt. Társzerkesztőnek fogadtam meg, és felajánlottam: kap heti két koronát meg lakást, ráadásul nem kell feladnia eredeti állását. Vele is kezet fogtam, ami azt jelentette, összeállt a szerkesztőség.”¹

Erre az időszakra Hunyady Sándor *Családi album* című művében így emlékezett: „Harsányi Zsolt [...] annyit dolgozott, hogy szédület rá gondolni. [...] majdnem egész terjedelmében megírta a Színházi Újság című hetilapot (ebből a kis, kolozsvári Színházi Újságból fejlődött ki a mostani Színházi Élet). [...] Incze elevebben mozgott a higanynál. Mintha több példányban lett volna jelen a városban – emlékezett még a kolozsvári időszakra Hunyady Sándor –, az ember szinte egy pillanatban látta kijönni a Bíró-patikából, berohanni a Kikakerbe [kolozsvári kávéház], Janoviccsal sétálni a színház előtt, holott talán egyik helyen sem volt, hanem otthon aludt vagy a rikkancsokat ellenőrizte, vagy éppen Tordán volt, vagy Besztercén, esetleg valami egészen elképzelhetetlen helyen tárgyalt nyomdahiért. Rendkívüli, tervcsináló optimizmus jellemezte. Igaz, hogy szerencséjére sem panaszkodhatott.”² Incze Sándornak azonban csakhamar szűk lett Kolozsvár, s 1910 szeptemberében Budapestre költözött Harsányi Zsolttal, s csakhamar bemutatatták pesti kiadványukat, a kis alakú, jól forgatható, könnyen áttekinthető füzetet, a Színházi Hét című hetilapot.

A lap nem várt hatalmas sikere ellentéteket támasztott a kiadóval, Heltai Bélával – így a szerkesztők kénytelenek voltak új tőkét keresni, s új lapot indítani. A Színházi Élet, melynek legelső száma 1912. december 1-jén jelent meg, megszólalásig hasonlított elődjére (ugyanabban a nyomdában készült, mint a Színházi Hét) – ezt az arcátlanságot még a legedzettebb újságírók sem merték volna elkövetni. S bár Heltai az újságba az alábbi felhívást tette: „Ne hagyja magát félrevezetni megtévesztő című és külsejű lapoktól” – az emberek a Színházi Életet választották. Sokan próbálták megfejtetni, mi volt a titka Incze Sándornak. Lapok tuatja múlt ki mellette, s a Színházi Élet állta a konkurencia rohamait, s úgy élte meg a jubileumokat, hogy színvonalát mindvégig megtartotta.

¹ Incze Sándor: *Színházi életeim*. Egy újságíró karrierregénye. Szerkesztette és az előszót írta Ábel Péter. Budapest. Múzsák, 1987.

² Hunyady Sándor: *Családi album*. Önéletrajz, 1934. Budapest, Noran, 2000. 122–123.

A lap megjelenésének negyedszázados évfordulójára kiadott emlékalbumban Kálmán Jenő, a lap felelős szerkesztője, arra a kérdésre, melyet civil társaságokban gyakran feltettek neki – „Hogy tudnak hétről-hétre, annyi mindent összeszedni?” –, nem tudott egyszerűen válaszolni, csak úgy, hogy bemutatta azt a népes redakciót, mely ekkor a lapot szerkesztette: „Már pedig ennek a redakciónak – tessék szó szerint venni, amit mondom – munkatársa az egész művészársadalom: írók, színészek, muzsikások festők, igazgató, rendezők, sőt maga a közönség is, amely ennek a külön kis világnak bűvkörében él. És huszonöt éve tapasztalom, hogy eddig még minden igazi tehetség számára akadt a szerkesztőségben egy-egy állandó íróasztal. Az asztalok maradtak, a tehetségek jöttek-mentek. Váltakoztak és visszatértek, többen világhírt is szereztek azóta, de a Színházi Élethez a külföldön is tartották a hűséget, így történt, hogy van nem egy sereg olyan külföldi munkatársunk, akik adott esetben baráti szívet, és régi kötelességtudással jelentkeznek levélben, cikkben, rajzban, fényképben, sőt ha kell, telefonon is. Már szinte nem az a kérdés, hogy hogyan szedjük össze az anyagot, hanem az, hogy mit hagyjunk ki belőle?”³

A lap hőskorának különös dokumentuma Harsányi Zsolt *Shakespeare a Nyújjorkban* című tréfás színházi regényének az a részlete, melyben az angol drámaíró Hajó Sándor társaságában felkeresi a Színházi Élet szerkesztőségét. Incze Sándor olyannyira jellemzőnek tartotta ezt a leírást, hogy emlékiratában teljes terjedelmében újraközölte:

„Átmentek a körút túlsó oldalára, betértek egy kapun, és miután egy akkurátus kis sapkás házmester felvitte őket liften, beléptek egy szerkesztőségbe. Az előszobában sokan üldögéltek, nyilván vidéki színésznők selyempapírba csavart fényképekkel meg hirdetési ügynökök, meg ifjú, nagy hajú sakálók. De Hajó nem ült le a várakozók közé, hanem egyenesen benyitott. Az íróasztalnál meglepően fiatal ember ült mint főszerkesztő. Kellemes, jól fésült fiú, friss, mozgékony, érdeklődő és gyors.

Kedves Flince – mondta Hajó –, azt hallom, ki akarja írni az új darabom címét az Intim Pistában. Nagyon kérem, ne tegye. Valamiért nagyon fontos nekem.

– Már rendben van, nagyon szívesen.

– Ez pedig Shakespeare úr, hadd mutatom be. Incze Sándor szerkesztő úr.

A két bemutatott férfiú kezét szorított. De beszélgetni alig tudtak. Hajó elment, de folyton folyvást szólt a telefon. Általában rendkívüli forgalom viharzott. Hol egy nyúlánk hölgy lépett be, akit Ilonkának hívtak, vidéki címszalagokkal, hol egy nagy fejű, jóképű ifjú ember sugdosott valamit a szerkesztővel, ez Bús Fekete László volt, hol egy katonatiszt borotvált arca bukkant fel várakozóan balról, ez Kovács Károly zeneszerző volt, akinek Incze mindig ezt felelte:

– Pár perc, azonnal rendelkezésedre állok.

Mindezek alatt az idegen jól körülnézett. Rengeteg fénykép volt a szobában, csupa színész és színésznő. Szép, nagy, drága képek. Egész alak, trikókép, fejkép, mellkép, díszletfelvétel, kosztümkép, a földön a falnak támasztva Molnár Ferenc színes portréja, a sarokban Péchy Erzi mellszobra. És fénykép, fénykép mindenütt.

– Mi ez a sok kép? – kérdezte az idegen.

– Címlapoldalak. Elülső, hátulsó, külső és belső címlap. Mert nálam minden számnak négy címlapoldala van. Tehát 40 ezer példányomra való tekintettel 160 ezer hetenként.

És már szólt a telefon. És már jött be Ilonka, hogy az abrubányai csomaggal milyen beosztás történjék a két terv közül, és már megint telefonoztak a boltból, hogy van-e még itt fenn Csárdáskirályné-album, a szerkesztőt négyfelé tépték minden percben, folytonos ajtónyitás, telefon, intézkedés, ügynök, fényképész, kórista, előfizető, telefon, növendék, sürgetés, telefon. De Incze mindezt könnyen és frissen végezte [...]”

„Nos, Harsányi Zsolt egyáltalán nem túlzott – tette hozzá Incze –. A helyzet csak akkor javult meg némileg, amikor kiépült az apparátus. Persze ez sem ment egyik napról a másikra. Először a munka különült el a magánélettől, vagyis a szerkesztőség kiköltözött a lakásomból.”⁴

Két évtizeddel később Kálmán Jenő idézett cikkében negyven kollégáját sorolta fel Angelótól – Zsolt Béláig. Állandó munkatársa volt 1935-ben a lapnak Harsányi Zsolt, Hatvany Lili, Hevesi Sándor, Hunyady Sándor, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső, Márkus László, Móricz Zsigmond, Nádas Sándor, Nagy Endre, Stella Adorján, és Szép Ernő.

Azt, hogy 1910-től 1938-ig hányan írtak a lapba még megbecsülni sem lehet. Lakatos Éva *Magyar irodalmi folyóiratok* című bibliográfiájában (Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum, 1988) alapos leírást készített a Színházi Élet évfolyamairól; ebből az összeállításból kiderül, hogy a magyar irodalmi élet szinte valamennyi alakja megjelent a hetilap oldalain. S akkor még nem beszéltünk a drámaírókról, műfordítókról, akiknek művei a lap drámamellékletében jelentek meg.

Incze Sándor hetilapját kortársainak szerkesztette, s aligha gondolta, hogy az 1916-tól kiadott színdarabmellékletét irodalomtörténészek nemzedékei használják kutatásaikhoz. Incze először csak egyfelvonásokat közölt a műkedvelőknek, míg nem az 1920-as évek elején megjelentek a budapesti

³ Kálmán Jenő: Helyszíni közvetítés a Színházi Élet szerkesztőségéből. *Színházi Élet*, 1935/43. 74.

⁴ Incze Sándor: i. m. 190.

Incze Sándor (az álló sorban balról a negyedik), feltételezhetően a Színpadi Szerzők Egyesületének tagjával, az 1930-as években. (Az álló sorban jobbról a második: Héltai Jenő, tőle balra Harsányi Zsolt és Huszka Jenő látható.)

színházak repertoárján szereplő három felvonásos művek is, melyek közül jó néhányat ma már kizárólag itt lehet fellelni.

A lap népszerűségéhez az illusztrációk jelentősen hozzájárultak. A lap alapításakor Incze Sándor a legkiválóbb grafikusokat nyerte meg: így Major Henriket, Szigethy Istvánt, Rózahegyi Lászlót, Falus Eleket, Vadász Miklóst, Pán Józsefet, Pólya Tibort, Vértess Marcellt, Kürthy Györgyöt, Faragó Gézát, Mühlbeck Károlyt. Majd, amikor túlsúlyba kerültek a fényképek, kiváló fotóművészeket hívott a szerkesztőségbe.

A Színházi Élet karakterét elsősorban a címlapok határozták meg. Kezdetben Goszleth István, Alexy Traján Béla, Strelisky Sándor, Labori Miklós hagyományos sztárképei ösztönöztek a vásárlásra, de lap összetéveszthetetlen arculatát Angelo (Funk Pál) határozta meg. Az a fotográfus, akiből – ahogyan Kincses Károly monográfiájából kiderül – az első világháború utolsó éveiben Incze Sándor kreált „Mestert”⁵

Angelo nemcsak a szokatlan címlapokkal hívta fel magára a figyelmet, arra is ügyelt, hogy az első belső és hátsó belső, valamint hátsó külső borítóra sem lehet akármit tenni. Kezdetben színészporthék kerültek ide, ám ahogy nőtt a terjedelem és a példányszám, egész oldalas reklámok foglalták el ezeket a hangsúlyos helyeket. Itt hirdetett a Nivea, az Odol, az Exotic, Miklós Andor újságvállalata.

A Színházi Élet tördelése sem volt szokványos: a nem túl hosszú cikkeket mindig bőséges felvételekkel illusztrálták. A lap alakjához nagyszerűen illeszkedő egész oldalas, jó minőségű sztárképekkel pedig senki sem tudott versenyezni ekkor a magyar sajtópiacon.

A lap egyik vonzerejét az aktuális eseményekről készített friss fotográfiák adták. Incze Sándor a legjobb erőket gyűjtötte maga mellé az 1930-as években, s a Színházi Élet több fényképésze – Munkácsi Márton, Paál Sándor és Gyenes János – világhírű lett.

Gyenes, aki Spanyolországban Juan Gyenes néven világszerte jegyzett fényképész lett, így emlékezett pályakezdésére: „1929-ben a győri vasútállomáson a párizsi világversenyre utazó magyar szépségkirálynőt ünnepelték, akit én is lefényképeztem. Paál Sándor, a Színházi Élet munkatársa felfigyelt rám. Beszélgetni kezdtünk, összeharatóztunk, s elhívott Pestre, a lapjához. Először neki segítettem laborálni, majd egy alkalommal az elfoglaltsága miatt helyettesítettem. A képem nagy sikert aratott, a főszerkesztő felvett a Színházi Élethez, ahol hat évet töltöttem el. Bajor Gizitől Honthy Hannán át Ódry Árpádig és Szép Ernőig nagyon sok színészt, művészt örökítettem meg.”⁶

Ugyanerről egy kicsit másképp vallott az „újjáalapított” Színházi Élet című hetilap bemutatkozó számában, 1990-ben: „Életformámat, karrieremet, sorsomat meghatározta az, hogy volt Pesten egy hetilap, amit Színházi Életnek hívtak. Ott tanultam meg, hogy egy hétnek hét napja van és hét éjszakája. Mert ilyen ritmusban élünk, éltem, míg a Színházi Életnél dolgoztam, és ezt azóta sem felejttem el. Csodálatos évek, arany évek voltak ezek számomra. A közönség minden héten úgy várta a Színházi Élet megjelenését, mint egy premiert, ünnep volt minden nap, amikor az új száma az utcára került. Mi volt a titka? Mindenki azt várta, hogy kiről beszél, és miről mond rosszat. És kiderült minden héten, hogy senkit sem bántott. [...]

Szakmámnál maradva úgy érzem (tán elfogultan), minden jó fényképész a Színházi Élet iskolájából származott. Ebben a műhelyben megtanulhattuk a művészet tisztelét, technikát, gyorsaságot, ügyességet, s azt, hogy sosem szabad megbántani a bemutatott alanyt és az olvasót, kellemesnek, érdekesnek, meglepőnek kellett lenni minden képnek, amely a lap hasábjain megjelent.”⁷

A Színházi Élet hihetetlen népszerűségének igazi titka a lap karakterében rejtett. Amikor 1910-ben Incze Sándor megindította vállalkozását, a főváros színházi közönségének szerkesztette lapját: közölte a szereposztásokat, a darabok cselekményét, fényképek jelentek meg a kedvencektől: csupa olyan emlék, mely megőrizte a színházi előadás elillanó élményét. Hamar kiderült azonban, hogy pusztán ez nem elég, a lapot – a színházi előadásokhoz hasonlóan – be kell vezetni a piacra, hogy minél több ember legyen kíváncsi rá. A korszak legérdekesebb, mérvadó alakjait kell megszólaltatni, másutt nem olvasható írásokat közreadni, s mindenekelőtt a nézők bennfentesség érzését kellett megteremteni. Mivel nem volt Pesten előzménye az ilyen típusú lapnak, Incze a saját ízléséhez igazíthatta. Nem akart versenyre kelni a Vasárnapi Újsággal és az Új Időkkel, ellenkezőleg: azokra az olvasókra számított, akik nem engedhették meg maguknak az előkelő hetilapok forgatását. Rásütötték, hogy olcsó és felszínes, pedig csak demokratikus akart lenni. Amikor a budapesti színházi kultúra sekélyességét bírálták, a Színházi Életnek is jutott a kritikából. Pedig Incze hallatlanul sokat tett annak érdekében, hogy értő közönséget neveljen. Különösen az 1910-es években közölt olyan esszéket, melyek a színházi előadás értelmezését megkönnyítették. Bemutatta a színházi élet főszereplőit, az újonnan alakult vállalkozásokat, tudósított a próbákról, premierekről.

A tartalmas, érdekes és vonzó, ráadásul kiválóan menedzselt lapot csakhamar országosan terjesztették. Elsősorban a női olvasókat célozták meg divattanácsokkal, reklámokkal, rejtvényekkel. A Színházi Élet a vidéki városokba elvitte a budapesti újdonságok hírét, intimitásokat közölt a kedvencekről, ráadásul jó minőségű képpel, de arra is találunk példát, hogy vidéki társulatok mutatkoztak be a lap hasábjain.

A lap fényesen induló karrierjét csak az első világháborút követő összeomlás törte meg. A lap olvasóinak jelentős része az utódállamokba került, s a színház sem volt már olyan vonzó, mint egy évtizeddel korábban. Incze ekkor észrevétlenül, de annál határozottabban átalakította a lapot.

Érdemes feljegyezni az alcímek változását: 1912 – illusztrált színházi és művészeti hetilap; 1913 végétől – illusztrált színházi, művészeti és mozi hetilap, 1919. március – színházi, irodalmi és művészeti hetilap; 1928-tól színházi, irodalmi és művészeti szaklap, 1931 végétől – színházi, film, irodalmi és művészeti szaklap.

⁵ Kincses Károly: Angelo. Budapest, Magyar Fotográfiai Múzeum, 2002.

⁶ Gervai András: „Emigráns vagyok a földön” – Sorsváltozatok. 33 beszélgetés. Budapest, Argumentum, 1998. 27.

⁷ Juan Gyenes: Üdvözlét Madridból. Színházi Élet, 1990/1. 28.

SZIBILL-SZÁM.

SZINHÁZI ÉLET

és MOZI.

Szerkeszti INCZE SÁNDOR

FEDÁK SÁRI és HARASZTHY MICI a „SZIBILL“-ben.

Strelisky felv.

III. évfolyam.	1914. március 8-tól március 15-ig.	10. szám.
----------------	------------------------------------	-----------

Fedák Sári és Haraszthy Mici összes tolettjei a „Szibill“-ben Maison Berkovits műtermeiben készültek.

Színháziélet

Szerkeszti:
Incze Sándor

Bajor Gizzi
MAGYAR SZINHÁZ.
„A néma levente”

ANGELON
PHOTOS

1936. 16. sz.

Húsvéti Album

ÁRA: 70

Angelo (Furk Pál) eredeti, kézzel retusált címlapja, még a Színházi Élet-felírat nélküli

Hogy miért lett a hetilapból szaklap – nem tudni. Talán ezzel akarta Incze megerősíteni, hogy orgánumát a szakma legalább olyan fontosnak tartja, mint olvasói. S tegyük hozzá, hogy ez így is volt. Nem akadt olyan színházi ember, aki tiltakozott volna, hogy bekerüljön a lapba. Amikor 1938 után Incze Sándort és a Színházi Életet (a „leánykereskedelmi szaklapot”) tették felelőssé azért, hogy a keresztény magyar színházművészet nem terebélyesedhetett ki, támadói elfelejtették, hogy soha sem jutott eszükbe bojkottálni a lapot, sőt...!

Az alcím változásai jól szemléltetik, hogyan változtak a szerkesztési elvek, a tartalom azonban még ennél is árulkodóbb: a Színházi Élet az 1920-as évek közepére női olvasnivalóból amerikai típusú családi magazinná változott.

Ami a színházi témákat illeti, akadtak olyan évek, amikor alig-alig írtak a bemutatókról, helyette inkább pletykákat, riportokat, képekkel illusztrált történeteket közöltek. A lap jellege időről időre változott. Incze igyekezett kihasználni a film egyre nagyobb népszerűségét, gyakran írt a Hollywoodban élő magyarokról. Az autósárlási láz idején pedig megindult a *Töf... töf...* rovat. Rendszeresen megjelentek lakberendezési, életviteli, öltözködési tanácsok.

Egy taláalomra kiválasztott szám bemutatásával még szemléletesebb a változás. Budapesti színházi bemutatókról az 1934. október 21-én kiadott 44. számban igen keveset írtak. Hatvany Lili *Színházi levele* a Magyar Színházban és a Belvárosi Színházban megrendezett premierekről szólt, majd a Fővárosi Operettszínház *Music Hall* produkcióját népszerűsítették. (Sajnos, hiába, mert az előadás megbukott...) Ma úgy vélnénk, hogy a lap vezető írása Hunyady Sándoré, aki *A tanítónő* felújítása alkalmából emlékezett édesapjára, Bródy Sándorra. Ám nem ez került az első oldalra, a közönséget inkább az érdekelte, hogy Gaál Franciska ízekre tépte toalettijét a *Péter* című film forgatásán, s hogyan sikerült Röck Marika bécsi premierje. Utóbbiról Gyenes János fényképeivel illusztrált riport jelent meg, melyből kiderül, hogy *A cirkusz csillaga* bemutatóján jelen volt Josephine Baker, a kapurthalai maharadzsa, valamint Kálmán Imre és felesége.

Bár ez a szám Indig Ottó *Magasiskola* című vígjátékának kolozsvári bemutatójáról és László Miklós *A legboldogabb ember* című művének nemzeti színházi előadásáról is tudósított – a színházi tárgyú írások terjedelme még így sem érte el a húsz oldalt.

De mi szerepelt akkor a Színházi Életben? A hét humora – Heti hangos híradó – Versek – Divat – Konyha – Egészség, szépség – Magyarok világhíradója – Sport – Bridzs – Rejtvény – Fejtörő. S természetesen irodalom: Bús Fekete László *Szerelemből elégtelen* című folytatásokban közölt regénye és Paul Schurek *Muzsikások* című színdarabja. A színjátékot a Magyar Színház mutatta be 1934. szeptember 16-án, s az október 21-én kiadott számba már be is került!

S hétről hétre megjelent a két legismertebb, legolvasottabb rovat: *Maga csak tudja...* *Intim Pista* és a *Zserbó-bó-ban*.

Incze Sándor így indokolta meg *Intim Pista* feltűnését: „Az olvasó ugyanis elvárja nemcsak azt, hogy mindenről értesüljön, ami érdekes, ami esemény, hanem azt is, hogy mindig legyen abban a bizonyos legfrissebb számban valami újdonság. Ilyen újdonság volt az *Intim Pista*, mindig friss pletykáival. Figurája a derékig érő vízben született, már nem is emlékszem melyik évben, a Balatonban. 1931-ben, a húszesztendő jubileumi szám egyik írása erről történelmi hitelességgel így vallott: »Szüleim, vagy mondjuk inkább keresztzüleim Incze Sándor és Harsányi Zsolt voltak. Inczétől kaptam a vezeték, Harsányitól a keresztnevet. Keresztapám, Incze Sándor főszerkesztő, akkor került először közelebb a Színházi Élet jelenlegi szerkesztőjéhez, Lukács Gyulához, akit az Otthon-körben megkérdezett, milyennek találja az újszülött nevét és jövőjét. Miután a válasz igenlő volt, leszerződtette Lukácsot a laphoz, én pedig elkezdtem grasszálni a pesti színházi világban.«”

Különösen *Intim Pista* ítélte el a szocialista erkölcs, pedig csupa rózsaszínű pletykát mesélt – nevek nélkül. Arról már nem is beszélve, hogy időközben az egyik legfontosabb irodalom- és színháztörténeti forrássá vált ez a rovat, hiszen hűen beszámolt a magyar irodalom jeles alakjainak életéről. *Intim Pista* nélkül bizony nem tudnánk rekonstruálni például, hogy a gyakran utazó Molnár Ferenc hol tartózkodott éppen.

Az 1980-as évek végén ismét felfedezték a Színházi Életet. Incze Sándor *Színházi életeim* címmel 1987-ben közreadott emlékezése után, 1990-ben Dalos László a hetilap 1936-os évfolyamának számaiból összeállított válogatást jelentetett meg.

Dalos, aki kedvelte és szenvedélyesen gyűjtötte a lap számait, így vezette be antológiáját: „Több, mint negyedszázadot élt meg, évfolyamai egyre fokozódó népszerűséget hoztak neki; a Színházi Élet, kivált fennállásának utolsó hét-nyolc esztendejében a legelterjedtebb, legkeresettebb hetilapja volt az országnak.

Híre támadt külföldön is. Gilbert Miller, a neves amerikai színházi ember megjegyzése szerint nemcsak Európa más országaiban nem volt a Színházi Élethez hasonló laptípus, de a tengeren túl sem.”⁸

Érdekes, hogy a példányszám növelésének milyen eredeti ötleteivel álltak elő a szerkesztők. Incze maga is bevallotta, hogy a báli tudósítások illusztrációinak kiválasztásánál nem volt „közömbös”, hogy kinek a fényképét közölték: „a boldog leányka familiája ilyenkor felvásárolta a példányokat. Ugyancsak ezt a célt szolgálták az eljegyzési, a házasságkötési fotók, a vidéki műkedvelők tablói.”⁹

A Színházi Élet oldalai így legalább megőrizték azoknak a polgároknak az emléket, akik a második világháború és a holokauszt áldozataiként egyszerűen eltűntek a budapesti és a vidéki magyar társadalomból.

⁸ Dalos László: Előszófele. Színházi Élet, 1936. Budapest, Népszava Kiadó Vállalt, 1990. 2.

⁹ Incze Sándor: i. m. 205.

A lap egyébként alkalmas volt arra is, hogy nyomot hagyjanak benne a színiiskolát végzett pályakezdők, a külföldön szerencsét próbáló artisták, a vidéki színtársulatok vezető művészei, s jó néhány, mára teljesen elfeledett művész pályájáról is találni adatokat, megjegyzéseket.

A Színházi Életet 1938-ban több száz lappal együtt betiltották. Ennek csak egyik oka volt az, hogy a zsidó Incze Sándort nem vették fel a sajtókamarába. Ábel Péter véleménye szerint a Színházi Életet azért szüntették meg, mert az illetékes sajtóhatóság úgy vélte: ha nem is politizál, „irritáló szemléletet testesít meg. A polgári humanizmus kora lejárt – hangzottak: Új Európa más szellemiséget kíván meg. Más szerzők, más »értékek« népszerűsítését óhajtja.”¹⁰

Ábel Péter magyarázata azonban csak részben felel meg a valóságnak. Pintér Jenő nézetét idézve kissé árnyaltabbá válik ez a kép: „A keresztény-nemzeti közvélemény bosszúsan pillantott Incze Sándor lapjára, mert reklámhajhászó üzletet látott a leleményesen irányított vállalatban, de a színészet és színműirodalom iránt érdeklődő közönség mohón vásárolta az érzékiségét és kíváncsiságát izgató képes füzeteket. Kirívó zsidó irányzatosságával a Színházi Élet nagy szolgálatot tett az antiszemitizmus ügyének” – szerepel *A magyar irodalom története* című összefoglalásban.¹¹

Incze Sándor emlékiratában maga is magyarázatot keresett elhallgatására: „Horthy Miklós azon a bizonyos kihallgatáson elmondta, hogy nagyon tetszik neki a Színházi Élet, és három példány jár belőle a családjának. Sajnos erre 1938 végén már nem gondolt, mert az illetékes sajtóirányítási szerv, több más értékes és kevésbé értékes lappal együtt, ennek a megjelenését is betiltotta. Mint mondtam, nem foglalkoztam politikával, de miután a politika foglalkozott velem, ezt intő jelnek vettem, és úgy éreztem, el kell hagynom az országot, mert az ország elhagyott engem. Végiggondoltam, mit is tehetnék, ötvenéves vagyok. Kenyerem javát megettem, de a kenyér nemcsak a javából áll. A lehetőségek sorában az Egyesült Államok szerepelt az első helyen. Ide fűzött a legtöbb ismeretség, kapcsolat. Döntöttem: majd csak lesz valahogy! Mikor elhatároztam, hogy búcsút mondok hazámnak, több mint negyedszázadnyi aranykor emléke húzott vissza, mint kalandos Odüsszeusz a szirének. Az vigasztalt, hogy aránylag nem is volt rövid, hiszen a görög drámairodalom nagy korszaka is csak 70 évig tartott, és mégis évezredek óta abból élünk. Sajnos én nem sokáig éltem a magam aranykorából [...]”¹²

Incze Sándor az Amerikai Egyesült Államokban Stage, Theater Arts néven indított lapot, de vállalkozása nem sikerült. Ezt követően színdarabok és színészek közvetítésével foglalkozott, s a magyar emigráció tevékeny és lelkes szervezőjeként 1956-ban *Magyar Album* címmel reprezentatív kötetet jelentetett meg.

A Színházi Élet megszűnését követően Budapesten minden lapszerkesztő Incze Sándort akarta túlszárnyalni, de senkinek sem sikerült. S azon már igazán csak mosolyogni lehet, hogy a képes színházi lapot az egyszerűség kedvéért sokan Színházi Élet néven emlegették. Az viszont elgondolkodtató, hogy évtizedekkel megjelenésük után is népes olvasótábor forgatta a régi számokat. Közkedvelt maradt.

Igyekeztek megfejteni a titkot: mi lehetett ebben a lapban, hogy ilyen hosszú ideig képes volt fennmaradni, s a legrosszabb gazdasági helyzetben is sikerült eladni. A legtalálóbb magyarázatot 1931-ben Incze Sándor adta arra a kérdésre, hogy minek tulajdonítja a Színházi Élet hallatlan népszerűségét. „Egy optikai csalódásnak. A grófkisasszony azt hiszi, hogy a masamód lapja, a masamód pedig azt, a grófkisasszony lapja.”¹³

¹⁰ Ábel Péter: Az ember, aki a Színházi Élet volt. In: Incze Sándor: i. m. 29.

¹¹ Pintér Jenő magyar irodalomtörténete. Tudományos rendszerezés. Nyolcadik kötet. A magyar irodalom a XX. század első harmadában. I. Budapest, Dr. Pintér Jenőné Vállalata, 1941. 76.

¹² Incze Sándor: i. m.

¹³ Ön felelni fog azért a sok körkérdésért, amelyre 20 évig mi feleltünk. Színházi Élet, 1931/15. 82.

